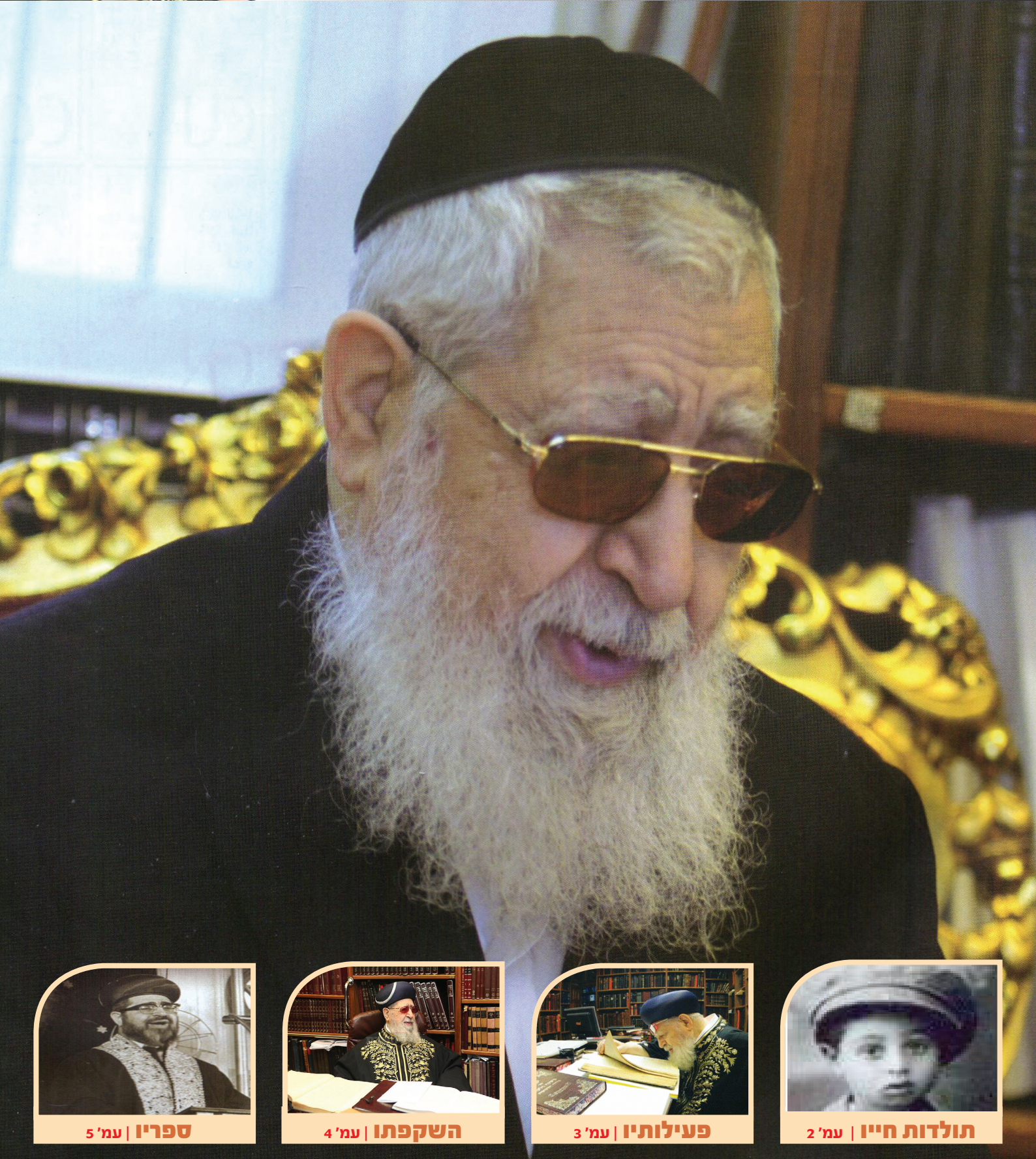

ששך דהתורה

קווים לדמותו של מרן הרב עובדיה יוסף שליט"א | מגזין מס' 1

ספריו | עמ' 5

השקפתו | עמ' 4

פעילותיו | עמ' 3

תולדות חייו | עמ' 2

ילדותו

רבנו נולד בי"א בתשרי תרפ"א (23 בספטמבר 1920) בבגדאד כבכור ליעקב עובדיה וג'ורג'יה. נקרא בשם 'עובדיה' על שמו של רבי עבדאללה סומך ו'יוסף' על שמו של רבי יוסף חיים. ב-1924, כשהיה בן ארבע עלתה משפחתו לארץ ישראל, והתיישבה בשכונת "בית ישראל" בירושלים, שם התפרנסה מחנות המכולת של אביו (בעיראק עבד אביו כצורך זהב וכסף). מצבה הכלכלי של המשפחה היה דחוק, ויוסף נאלץ להתחיל לעבוד בגיל צעיר. מנעוריו התבלט בגאונותו ובלהיטותו לתורה. את יצירתו הספרותית הראשונה כתב כבר בגיל תשע, בשולי הספר "ראשית חכמה" (של הרב אליהו די וידאש). התחנך בתלמוד תורה "בני ציון", שבשכונת הבוכרים, ובגיל 12 (תרצ"ג) עבר ללמוד בישיבת פורת יוסף. באותה שנה כתב את ספרו הראשון ("מחברת העתקת חידות") יחד עם שניים מחבריו. בישיבת פורת יוסף המשיך להשקיע את כל זמנו בלימוד תורה ובכתיבה תורנית. ראש הישיבה, הרב עזרא עטייה, שימש עבורו כאב רוחני.

נערותו

בהיותו בן 17 נשלח על ידי הרב עטייה, להעביר שיעור יומי לבעלי בתים בבית כנסת של עולי פרס בשכונת "בית ישראל". השיעור עסק בהלכה, מתוך ספרו הקאנוני של רבי יוסף חיים מבגדאד, הבן איש חי. בשיעוריו הרבה לחלוק על הבן איש חי וטען כנגדו כי הוא מחמיר וכי הוא מעדיף את פסקי האר"י על זה של השולחן ערוך. שיעורי הלכה אלו היו חוויה מעצבת עבור הרב, הן משום שלראשונה ביטא בפומבי את תפיסתו בנוגע לעדיפות שיש לפסקי רבי יוסף

קארו, והן משום שדבריו כנגד פסיקותיו של הבן איש חי עוררו תרעומת בקרב קהל שומעיו, במיוחד אלה מיוצאי בבל. מספר רבנים נכבדים, דוגמת הרב יצחק נסים (לימים הרב הראשי הספרדי), אף גערו בו במשך השנים בשל כך. הרב עטייה עודד אותו להמשיך ולפסוק הלכה על פי הבנתו. במקביל לשיעורים שהעביר החל להעלות על הכתב את השגותיו על הבן איש חי, אולם החל לפרסם את הכרך הראשון בסדרה ("הליכות עולם") רק מ-1998. עד עתה יצאו 8 כרכים בסדרה.

נישואיו

בגיל 20 הוסמך לרבנות ודיינות על ידי הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל, ומ-1945 עד 1947 שימש כדיין בבית הדין של העדה הספרדית בירושלים. בתקופה זו כבר התבססה תפיסתו ההלכתית, והוא נהג להשיב לשאלות שהופנו אליו מחוגי הרבנות והדיינות הספרדית בארץ ובפזורה, וכן מאשכנזים ירושלמים. בשנת תש"ד (1944), נשא לאישה את מרגלית, בתו של ר' אברהם הלוי פטאל, מעולי

בגיל 20 הוסמך לרבנות ודיינות על ידי הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל

חאלב.. בתקופה זו, בני משפחתו של הרב וחבריו לשכונת מגוריו בירושלים, נחשפו לסביבה הציונית ופעלו במסגרתה, עד כדי מעורבות אינטנסיבית בארגון האצ"ל.

שהותו במצרים

בשנת 1947 עבר למצרים, לבקשתו של הרב עוזיאל, כדי לשמש שם אב בית דין. במצרים מצא מחויבות דתית חלשה, לא רק בקרב המוני העם, אלא גם בקרב המנהיגות ואף בקרב הרבנים המקומיים. אחת הבעיות החמורות מבחינה הלכתית הייתה מערך הכשרות, דבר אשר גרם לסכסוכים בינו ובין אישים בקהילה, וביניהם עם כמה מהרבנים. בעקבות אירועים אלה התפטר מתפקידו, שנתיים לאחר בואו, בשלהי תש"ט. כשנה לאחר

מכן, בקיץ 1950, חזר לישראל. חוויותיו במצרים השפיעו עליו רבות, והדבר בא לידי ביטוי בפסיקותיו ובדרשותיו (למשל, יחסו לחילונים). שהותו "במצרים" השאירה ברב יוסף גם את חותמה בדמות ליקווי הראייה שמהם הוא סובל, ואשר החמירו עם השנים", דבר אשר מצריך ממנו להרכיב משקפיים עם עדשות כהות.

כהונתו בדיינות

דיין בפתח תקווה ובירושלים מששב לארץ ישראל ממצרים, למד במדרש "בני ציון", אשר בראשה עמד הרב צבי פסח פרנק. הוא שימש כדיין בביה"ד האזורי בפתח תקווה בהרכבו של הרב ראובן כץ והרב ישעיהו משורר (-1951, 1952, 1958-1957). תעוזתו הפסיקתית באה לידי ביטוי כבר בתקופת כהונתו הראשונה, בהיותו בן 30 בלבד, בעת שכתב פסק דין שהתיר יבום במקום חליצה. פסק הדין היה בניגוד לתקנות של הרבנות הראשית לישראל, "חרם ירושלים", שנקבעו שנה קודם לכן, שאסרו על יבום.

רב ראשי לתל אביב

בשנת ה'תשכ"ט (1968) נבחר לכהן כרב ראשי בתל אביב-יפו, לצד הרב שלמה גורן. בכהונתו כרבה של תל אביב, כמו גם בכהונתו כדיין בפתח תקווה ובירושלים, התעמת עם רבנים אשכנזים מתוך רצון להסיר את כפיפותה של הפסיקה הספרדית (כפי שזו באה לידי ביטוי, למשל, אצל הרב עוזיאל) לזו של הפסיקה האשכנזית, ומתוך רצון להקל על הציבור ולא להחמיר.

רב ראשי לישראל

הרב עובדיה יוסף בתפילת שחרית בז' בחשוון ה'תשל"ג (1972) נבחר לרב הראשי לישראל ולראשון לציון, במקומו של הרב יצחק נסים ברוב של 81 לעומת 68 קולות. התמודדותו של הרב ספגה ביקורת על שהתמודד נגד רב ראשי מכהן. מערכת הבחירות הייתה מתוחה, כאשר ברקע עמדה פרשת פסק דין האח והאחות, וכן יחסים מתוחים בין הרב לרב נסים. המתח בין שני הרבנים החל עוד בשנות ה-40, כשהרב יצא בגלוי נגד פסקי הבן איש חי. לצדו של הרב נבחר לכהן כרב הראשי האשכנזי, הרב גורן. יחסי שני הרבנים הראשיים היו מעורערים. מועצת

הרבנות הראשית נשלטה בידי הרב גורן ולתקופת זמן מה אף החליט הרב שבשל כך אין טעם שיגיע לדיוניה כלל. בשנות פעילותו כרב ראשי פעל הרב במספר עניינים הלכתיים וחברתיים בעלי תהודה ומשמעות לאומית: בין השאר, התרת נישואין עם קראים, לאחר שלמדו עם רב או רבנית את יסודות תורה שבעל פה (פסק ברוח זו עוד בטרם הגיע למשרת הרב הראשי); קבע כי ביתא ישראל הם יהודים לכל דבר, פסיקה היסטורית שהובילה להחלת חוק השבות על יהודי אתיופיה; והתיר את כל עגונות נעדרי צה"ל במלחמת יום הכיפורים, כשהיה שותף להכרזה עליהם כמתים שמקום קבורתם לא נודע.

מנהיג תנועת ש"ס

מנהיג ש"ס לקראת התמודדותה של מפלגת ש"ס בבחירות לכנסת האחת עשרה, בשנת 1984, הוקמה מועצת חכמי התורה בהנהגתו של הרב, כאשר הרב שך, מנהיג הזרם החרדי-ליטאי, משמש פטרון פוליטי נוסף. ב-1990, לאחר שהרב תמך בתחילה בשיתוף הפעולה בין ש"ס

ובין מפלגת העבודה ("התרגיל המסריח"), נוצר קרע בין הרב ובין הרב שך. בניגוד לדעתם של רבנים רבים, הורה הרב לחברי סיעת ש"ס להיכנס לממשלתו של יצחק רבין, לאחר הבחירות לכנסת השלוש עשרה בשנת 1992. מאז הפך למנהיגה הבלעדי והבלתי מעורער של ש"ס. נראה

אחד מעקרונות היסוד הפסיקתיים של הרב הוא בנקיטת הגישה של כח דהיתרא

כי הדבר קיבל חיזוק עם חילופי הגברי בצמרת ש"ס, ב-1999, עת החליף אלי ישי את אריה דרעי בראשות המפלגה.

החל עם הקמתה, זכתה ש"ס למעמד של שחקן מפתח בפוליטיקה הישראלית, והשפיעה רבות בצמתי הכרעה רבים, בין השאר בתקופות של גיבוש קואליציה לאחר קיומם של בחירות. בשל כך, הגיע

הרב, כמנהיגה של ש"ס, ל"מוקד של כוח פוליטי ששום אישיות חוץ-פוליטית במדינת ישראל לא זכתה לו מעולם".

כח דהיתרא עדיף

אחד מעקרונות היסוד הפסיקתיים של הרב הוא בנקיטת הגישה של כוח דהיתרא עדיף, לפיה יש לפסוק להקל ולא לחומרא. הרב רואה עיקרון זה כמייחד את מסורת הפסיקה הספרדית ביחס לזו האשכנזית. באחת מפסיקותיו הביא הרב את דברי החיד"א: "הספרדים אחוזים במידת החסד ולכן הם מקילים בהלכה, והאשכנזים אחוזים במדה הגבורה לפיכך הם מחמירים בדינים". הרב מעלה על נס עיקרון זה והפכו לאידאל, עד כדי כך שאם "הוא נשאל בעניין ריטואלי-הלכתי והצליח להוכיח שעמדה מקלה היא הנכונה מבחינה הלכתית, הוא רואה בכך הישג חיובי".

סיני עדיף

הרב מדגיש את תפיסתו בדבר עדיפותה של מסורת הלימוד הספרדית על זו האשכנזית, השמה דגש על בקיאות

יחסו למנהג ולמסורת

הרב דבק במסורת הספרותית ואינו נותן משקל רב למנהגים אשר אינם מעוגנים היטב על אדני ההלכה. דוגמאות לכך ניתן לראות בהתנגדותו לשני מנהגים בבית הכנסת של יהודי צפון אפריקה - עמידה בעת קריאת עשרת הדיברות בבית הכנסת, ושילוב הציבור במהלך התפילה (למשל, אמירת "ברוך הוא וברוך שמו" בברכות שיוצאים בהן יוצאים ידי חובה, קריאת הציבור "בסימא טבא" לפני התחלת הקריאה בספר בראשית). נסיונותיו של הרב לשנות מנהגים עממיים מושרשים היטב, קוממו עליו חלק מרבני יהדות צפון אפריקה, דוגמת הרב שלום משאש, הרב יהושע מאמאן, הרב אליהו רחמים זייני והרב שלמה טולידאנו. זה האחרון פרסם בשנים תשס"ב ותשס"ה את "דברי שלום ואמת", קונטרס בן שני חלקים, המבקש להגן על המסורות של יהודי צפון אפריקה.

משתדל להיצמד לפסיקותיו של רבי יוסף קארו שמיעט לשלב את הקבלה בהלכה. במקרים רבים ניצב הרב מול הפוסקים ומכריז "אין לנו עסק בנסתרות" ודוחה את הפסיקות המבוססות על הזהר ועל הקבלה באופן כללי. עמדה זו עומדת בניגוד למסורת הפסיקה של רוב הפוסקים הספרדים מאז האר"י. בניגוד לעמדתו של החיד"א שקבע כי "אין משיבין אחר האר"י", סבור הרב כי "לא בשמים היא", וכי אין לאר"י יתרון בתחום ההלכה בזכות מעמדו בתורת הנסתר: "...וכל שכן לפי מה שכתב בספר אגרות התניא (דף צ"ז ע"א) בשם הגר"א שאינו מאמין בקבלת האר"י בכללה שהיא כולה מפי אליהו ז"ל, רק מעט מזער מפי אליהו ז"ל, והשאר מחכמתו הגדולה, ואין חיוב להאמין בה... ואם כן, מה כל החרדה הזאת להניח ד' כל הפוסקים וכללי הדינים מפני סברות האר"י ז"ל?". עם זאת, במקרים שבהם התקבלה דעתו של האר"י בתחום התפילה וכדומה הוא מקבל זאת.

ולא פלפול. כמו כן הוא מעדיף את שיטת הלימוד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. בהספד שנשא לזכר הרב יעקב עדס, רבו בישיבת פורת יוסף הוא אמר: המנוח הדגול שהיה מורנו ורבנו בישיבת פורת יוסף בעיר העתיקה לימדנו להועיל לעסוק בתורה לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא ולא בפלפולי סרק אשר תזרם ורוח תשאם. לצערנו ישנן ישיבות (פוניבז' ועוד) שהלומד ביורה דעה צריך להתחבא בחדרי חדרים פן ירגישו בו ויקראוהו "בטלן" שלמד "פסק" הלכה, וכבושת גנב כי ימצא וכדי בזיון וקצף. לטענתו של הרב, ההתרכזות בפלפול על חשבון הבקיות מביאה לידי חוסר ידע, דבר המוביל לחומרות הלכתיות, שכן נעלמים מהפוסק אותן פסיקות וגישות מקלות שעליהן הפוסק יכול לסמוך ולהקל.

יחסו לקבלה ולחסידות

הרב מייחס חשיבות מעטה יחסית בפסיקתו לזהר ולכתבי הקבלה. הוא

שו"ת יביע אומר

ספר השו"ת המרכזי של הרב (עשרה כרכים). בשנת תשס"ט יצא כרך מפתחות לכל החלקים.

שו"ת יחווה דעת

שאלות ותשובות שנשאל הרב בקול ישראל, ובסופו חידושים על מסכת הוריות (ששה כרכים).

חזון עובדיה

שו"ת חזון עובדיה, הגדה של פסח, וסדרה העוסקת בהלכות המועדים והלכות שבת. (18 כרכים)

קול סיני

ספר ליקוטי הלכות שפורסם בירחון קול סיני.

לוית חן

על הלכות שבת על סדר שו"ע, שעיקרו השגות על ספר משנה ברורה.

טהרת הבית

שלושה כרכים על הלכות נידה ומקואות.

מאור ישראל

שני כרכי פירושים על הש"ס, כולל ביאורים וחידושים על סדר מועד ומסכת ברכות.

מאור ישראל

טבעת המלך - על משנה תורה להרמב"ם.

מאור ישראל - דרושים.

קובץ דרשות למועדי השנה ולאירועים מסוימים.

הליכות עולם

הערות והשגות על ספר ההלכה "בן איש חי" של הרב חיים מבגדד (שמונה כרכים).

ענף עץ אבות

פירושים וסיפורים על פרקי אבות.

